

PRIESTOROVÉ ASPEKTY ČERPANIA ŠTRUKTURÁLNYCH FONDŮ V NITRIANSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI V ROKOCH 2004 - 2006

Hilda Kramáreková*

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta prírodných vied, Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra, hkramarekova@ukf.sk

Drawing of structural funds in the Nitra self-governing region during 2004-2006: Spatial aspects.

Currently, the scientific geographical literature does not pay adequate attention to the spatial aspects of drawing financial resources from structural funds although these financial resources represent one of the most important sources for the regional development of municipalities. Therefore, the aim of the study is the analysis of financial cash flows on the level of municipalities from the structural funds of the European Union during 2004-2006. It was a short programming period in which Slovakia, as a member of the European Union, could draw financial resources from the structural funds for its regional development for the first time. A specific feature of this period was the beginning of fiscal decentralization of municipalities, the basis of a new system of financing regional/local self-government. The justness of the studied issues is evident with regard to the already written studies regarding, for example, the labour market and poverty on regional, subregional and local levels. The study is based on critical analysis of a database of final beneficiaries, cartographic visualization of their incomes and subsequent interpretation. The acquired information was compared with selected correlated themes (poles of growth, size categories of municipalities, centres of professional associations of municipalities so-called "microregions"). The results of the study showed that rural communities spent nearly 93% of the total funds. On the one hand, this suggests overestimating of cities as poles of development and on the other hand it may mean a successfully started process of endogenous development of municipalities.

Key words: structural funds, operational programmes, financial cash flows on the level of municipalities, Nitra self-governing region

ÚVOD

Priestorovým aspektom čerpania finančných prostriedkov z externých finančných zdrojov, ktorými sú napríklad aj štrukturálne fondy, sa v dnešnej odbornej geografickej literatúre takmer nevenuje pozornosť, a to aj napriek tomu, že v súčasnosti tieto finančné prostriedky predstavujú pre obce jeden z najvýznamnejších zdrojov ich rozvoja. Ak je úlohou externých finančných prostriedkov pomáhať znižovať regionálne disparity, potom je identifikácia čerpania finančných prostriedkov na lokálnej úrovni nevyhnutná.

Cieľom štúdie je priestorová analýza čerpania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov Európskej únie v rokoch 2004-2006 na území Nitrianskeho samosprávneho kraja. Toto územie má totiž v regionálnej štruktúre Slovenska špecifické postavenie, keďže okresy Komárno, Nové Zámky a Levice sú zo sociálneho hľadiska (Falt'an a Pašiak 2004) zaradované k regiónu chudoby, tiahnuceho sa od juhovýchodu k severovýchodu Slovenska.

V skrátenom programovacom období rokov 2004-2006 si Slovensko už ako člen Európskej únie mohlo prvýkrát zabezpečiť finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov na svoj regionálny rozvoj. Uvedené časové obdobie bolo pre túto prácu zvolené preto, lebo z hľadiska spracovávaných informácií ide o obdobie už uzavreté, čo umožňuje informácie spracovať a analyzovať. Navyše je v súlade s pravidlom „n+2“, ktoré umožňuje čerpanie finančných prostriedkov rozpočtových záväzkov do dvoch rokov od prijatia podľa podmienok platných pre štrukturálne fondy. Na základe uvedeného je potom možné cielene vytvárať predpoklady na čerpanie finančných prostriedkov v aktuálnom programovacom období 2007-2013 v tých obciach, resp. častiach regiónu Nitrianskeho samosprávneho kraja (ďalej NSK), kde je to z rôznych dôvodov potrebné.

TEORETICKO - METODICKÉ VÝCHODISKÁ PROBLEMATIKY

Štrukturálne fondy (ďalej ŠF) sú nástroje podpornej politiky, ktoré Európska únia (ďalej EÚ) využíva na dosiahnutie svojich prioritných cieľov. Zároveň tiež predstavujú významný nástroj verejnej politiky v Slovenskej republike (ďalej SR), pretože vláda SR aj za pomoci týchto fondov vytvára systém finančnej podpory aktivít samospráv, obcí, miest a podnikateľských subjektov pri zabezpečovaní rozvoja Slovenska na jednotlivých hierarchických úrovniach.

Regionálnej politike a regionálnemu rozvoju – či už v kontexte EÚ alebo v rámci Slovenska – je venovaná značná pozornosť i publicita. Z tohto aspektu je možné zdrojové informácie nachádzať najmä na internetových stránkach bývalého Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR (MVR SR 2003, 2008 a 2010).

V odbornej literatúre syntetickú pozornosť problematike regionálnej politiky a regionálneho rozvoja venujú napr. Falt'an a Pašiak, eds. (2004), Korec (2005), Rajčáková (2005 a 2009), Michaeli et al. (2009), Hudec et al. (2009) a mnohí ďalší. Komparatívny pohľad na rovnakú problematiku umožňujú inšpiratívne publikácie od českých autorov, napr. Blažek a Uhlíř (2002), Wokoun et al. (2008). Jedným z pilierov všetkých uvedených publikácií predstavuje dvojdielná učebnica Regionálnej a urbanistickej ekonomiky autorov Maiera a Tödlinga (1995 a 1996) so zameraním na teóriu lokalizácie a priestorovú štruktúru, resp. na regionálny rozvoj a regionálnu politiku.

Legislatívnu oporu skúmanej problematiky predstavuje Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja.

Hoci problematika financovania, resp. fiškálnej politiky, patrí tradične do odborného záujmu ekonómov, venujú sa jej aj geografi, ktorí sa snažia nájsť implikácie pre regionálny rozvoj. Téma regionálnych dopadov fiškálnej politiky patrí v medzinárodnom meradle, a rovnako aj na Slovensku i v ostatných postkomunistických krajinách strednej a východnej Európy, medzi nové témy. Viacerí autori, napr. Martin a Minns (1995), pritom zdôrazňujú, že bez pochopenia regionálnej štruktúry (nielen) verejných finančných tokov v území je naša znalosť o podmienkach mechanizmov a faktorov regionálneho rozvoja značne obmedzená. Martin (1999) uvádza, že pre pochopenie regionálneho rozvoja ide o oblasť výskumu zásadného významu. Teoreticko-metodické prístupy k štúdiu regionálnej dimenzie fiškálnej politiky vo svojich prácach detailne rozoberá Macešková (2007 a 2009). Príkladovou štúdiou

regionálnej analýzy verejných kapitálových výdavkov na úrovni krajov a okresov Česka môže byť práca Blažeka a Maceškovej (2010).

Analýzam regionálnych dopadov čerpania ŠF je pozornosť venovaná v pomerne širokom rozsahu predovšetkým v zahraničnej literatúre, avšak nie na lokálnej úrovni. Otázkami výskumu a politických výziev hodnotenia politiky súdržnosti EÚ sa zaoberajú Bachtler a Michie (1995), Bachtler a Wren (2006). Hodnotenie prínosu ŠF k regionálnemu rastu na úrovni regiónov NUTS I a NUTS II EÚ na základe komparatívnej analýzy rôznych zdrojov informácií, ako aj dosiaľ nezrealizovanú finančnú analýzu obdobia rokov 2000-2006, aktuálne prinášajú Mohl a Hagen (2010). Vzťahy ŠF a hodnotenia iniciatív ekonomického rozvoja vo Veľkej Británii sa venovali Armstrong a Wells (2006). Vplyv dopadu ŠF na podporu regionálneho ekonomického rozvoja vidieckych oblastí v Nemecku v rokoch 1989-1999 posudzuje Schrader (2002). Metódy hodnotenia efektov ŠF na zamestnanosť v Litve prezentuje Kvedaras (2009), druhy pridanej hodnoty ŠF sú analyzované v správe Bachtlera a Taylorovej (2003). Teoretické a praktické aspekty regionálneho a lokálneho rozvoja so zameraním aj na financovanie samospráv v kontexte EÚ sú objasňované v práci Strzeleckého (2008).

Ako sme už uviedli, fiškálna decentralizácia je súčasťou širšieho procesu decentralizácie na Slovensku. Tejto problematike sa synteticky venuje napr. Nižňanský (2005). Vplyv finančnej decentralizácie na rozpočtové hospodárenie obcí v SR analyzujú napr. Balážová a Papcunová (2006), Hudec et al. (2009) a dvojica autorov Papcunová a Mušák (2009).

Väčšina informácií publikovaných v elektronických alebo printových médiách, súvisiaca s problematikou čerpania finančných prostriedkov z fondov EÚ, sa týka celkových objemov finančných prostriedkov určených na ten-ktorý operačný program, prípadne čerpania podľa krajov a okresov. Napriek tomu sú to práve informácie na úrovni tzv. konečných príjemcov, t. j. rôznych subjektov, geograficky identifikovateľných, ktoré umožňujú veľmi presne určiť toky príjmu finančných prostriedkov a následne sledovať ich efekty. Získanie informácií na úrovni obcí je pomerne náročné (platí to aj pre samotné úrady samosprávnych krajov), čo súvisí:

- s rôznymi zdrojmi informácií (Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja gestorujúce Národný strategický referenčný rámec SR 2007-2013, Ministerstvo pôdohospodárstva gestorujúce Program rozvoja vidieka SR 2007-2013, samosprávne kraje a pod.),
- s rôznymi zdrojmi externých finančných prostriedkov (štrukturálne fondy predstavujú len jeden z možných finančných zdrojov, z ďalších možno spomenúť napr. Nórsky finančný mechanizmus, Vyšehradský fond),
- s prístupnosťou zdrojov (vlastné informácie na úradoch samosprávnych krajov, na jednotlivých ministerstvách prostredníctvom ITMS – Informačný systém pre podporu riadenia, posudzovania vhodnosti použitia, monitorovania a financovania projektov z eurofondov).

Výstupy tejto štúdie sa opierajú o kritickú analýzu databázy 771 konečných príjemcov, ktorí v období rokov 2004-2006 čerpali finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov a iniciatívy spoločenstva prostredníctvom jednotlivých operačných programov. Údaje z databázy, poskytnutej Úradom Nitrianskeho

samosprávneho kraja (2008), bolo potrebné najprv harmonizovať (doriešiť neúplné informácie, napr. názvu žiadosti o nenávratný príspevok, upresniť informácie o konečných príjemcoch, opraviť chyby v údajoch). Následne sme získané objemy finančných prostriedkov graficky vizualizovali a interpretovali. Vzhľadom na to, že ide o vstup do problematiky analýzy dosahov čerpania tohto druhu finančných prostriedkov, pracovali sme s jednoduchými relatívnymi ukazovateľmi a ich porovnaním s vybranými korelujúcimi témami (póly rastu ako kritérium oprávnenosti čerpania finančných prostriedkov pre roky 2007-2013, veľkostné kategórie obcí, sídla záujmových združení obcí). Opodstatnenosť skúmanej problematiky je zrejmá už v súvislosti so spracovanými štúdiami na úrovni NSK týkajúcich sa najmä problematiky trhu práce na úrovni regionálnej (Kramáreková et al. 2005), subregionálnej (Dubcová a Kramáreková 2001 a 2002) i lokálnej (Kramáreková 2005 a 2007), problematiky chudoby na úrovni lokálnej (Veselovský 2009), čo v budúcnosti umožní poznatky získané z tejto štúdie ďalej využiť.

CHARAKTERISTIKA PROGRAMOVACIEHO OBDOBIA 2004 - 2006

Základnou myšlienkou štrukturálnej politiky EÚ je odstraňovanie rozdielov medzi jednotlivými regiónmi v rámci EÚ, a to formou ekonomického a sociálneho rozvoja zaostalejších oblastí. Každá krajina, ktorá je členom EÚ, musela vypracovať základný programovací dokument uskutočňovania štrukturálnej a regionálnej politiky, zameranej na odstraňovanie rozdielov medzi jednotlivými regiónmi a zvýšenie schopnosti presadiť sa voči regiónom, ktoré dosahujú oveľa lepšie výsledky.

Podľa nariadenia Rady Európskeho spoločenstva bol v tomto období strategickým dokumentom na čerpanie pomoci zo štrukturálnych fondov *Národný rozvojový plán* (NRP). Vláda SR v marci 2003 o návrhu NRP rozhodla a tým splnila základnú podmienku na získanie finančných prostriedkov z piatich štrukturálnych fondov, Kohézneho fondu a iniciatív spoločenstva po vstupe SR do EÚ. Úlohou NRP bolo poskytnúť obraz o súčasnom stave regiónov a zároveň naznačiť možnosti riešenia problémov v krajine. NRP obsahoval nasledovné *operačné programy* financované jednotlivými štrukturálnymi fondami (Drahošová et al. 2004):

- operačný program (ďalej OP) Základná infraštruktúra – v pôsobnosti Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR, Ministerstva životného prostredia SR a Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií SR, financovaný Európskym fondom regionálneho rozvoja (ERDF),
- sektorový operačný program (ďalej SOP) Priemysel a služby – v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva SR, financovaný ERDF,
- sektorový operačný program (ďalej SOP) Ľudské zdroje – v pôsobnosti Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR, financovaný Európskym sociálnym fondom (ESF),
- sektorový operačný program (ďalej SOP) Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka – v pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva SR, financovaný Európskym poľnohospodárskym usmerňovacím a záručným fondom (EAGGF) a Finančným nástrojom na usmerňovanie rybolovu (FIFG).

Popri štrukturálnych fondoch SR čerpala finančné prostriedky aj z Kohézneho fondu (financuje projekty v oblasti životného prostredia a dopravné infraštruktúry), ktorý je však určený členským krajinám, nie regiónom.

Nadnárodné akčné programy v špecifických oblastiach, ktoré sú dopĺňané operáciami zo štrukturálnych fondov, predstavujú *iniciatívy spoločenstva*. Slovensko v programovacom období 2004-2006 malo prístup k dvom iniciatívam:

- INTERREG III – s cieľom podpory cezhraničnej, transnacionálnej a interregionálnej spolupráce, oslabenia pozície národnej hranice ako bariéry rozvoja a integrácie európskeho priestoru (financovaný z ERDF),

- EQUAL – s cieľom vytvoriť podmienky a poskytnúť priestor pre hľadanie, overenie a uplatňovanie nových prístupov k riešeniu problémov v boji proti všetkým formám diskriminácie a nerovnostiam na trhu práce (financovaný z ESF).

Špecifickou črtou obdobia bol *začiatok procesu fiškálnej decentralizácie obcí*. Zmena v systéme financovania samospráv sa uskutočnila v dvoch etapách:

- I. etapa – rok 2004 – cieľom bolo zvýšenie autonómnosti rozhodovania samospráv tým, že dotácie štátu na výkon vlastných kompetencií boli zmenené z účelových na neúčelové, financovanie prenesených kompetencií bolo naďalej zabezpečované účelovou dotáciou,

- II. etapa – od 1.1.2005 – bol vyčlenený celkový objem prostriedkov, ktoré prestali byť príjmami štátneho rozpočtu a stali sa príjmami samospráv, bol určený spôsob rozdelenia týchto prostriedkov do rozpočtu samospráv.

Základom nového systému financovania územnej samosprávy bolo určenie dane z príjmov fyzických osôb ako jedinej podielovej dane, a to najmä z dôvodov očakávaného dynamického rastu jej výnosu aj v strednodobom horizonte a relatívne najvyrovnannejšieho výberu tejto dane, čo malo aj má z pohľadu zostavenia plánu a zabezpečenia plynulého vytvárania zdrojov samosprávy vysokú prioritu. Výnos tejto dane je rozdeľovaný medzi miestnu samosprávu – 70,3 %, vyšší územný celok – 23,5 % a štát – 6,2 %. Zároveň boli určené aj pravidlá a jednotlivé kritériá (vrátane veľkostného koeficientu) a ich váha, na základe ktorých sa tieto zdroje rozdeľujú medzi jednotlivé miestne a regionálne samosprávy (Papcunová a Mušák 2009).

Prínosmi fiškálnej decentralizácie boli: zvyšovanie osobnej zodpovednosti volených orgánov samosprávy, zvyšovanie kvality riešení, zvyšovanie miery informovanosti o používaní verejných zdrojov, možnosť prijímať diferencované riešenia v závislosti na potrebách komunít, možnosť lepšej mobilizácie zdrojov, možnosť vyššej občianskej participácie a pod.

Okrem uvedených prínosov je však dôležité spomenúť, že financovanie obcí výraznou mierou ovplyvnila finančná kríza, ktorá bola odštartovaná v závere roka 2008. Zhoršenie výkonnosti ekonomiky SR a s tým súvisiaca rastúca nezamestnanosť a znižovanie daňovej základne spôsobilo výrazné zníženie transferu dane z príjmov fyzických osôb oproti predpokladom na roky 2009 a 2010. Výsledkom uvedenej situácie je, že obce majú obmedzené schopnosti sami sa vyrovnáť s negatívnymi dopadmi finančnej krízy, a to napriek tomu, že okrem podielovej dane a vládnych transferov, ktoré dostávajú na zabezpe-

čovanie prenesených kompetencií (napr. normatívne výdavky na školstvo), majú aj vlastné príjmy (napr. miestne dane, resp. nedaňové príjmy). Keďže ani štát nemá dosť finančných prostriedkov na pomoc obciam, sú obce nútené zabezpečovať iba originálne a prenesené kompetencie, ktoré im ukladajú právne predpisy a na ďalší rozvoj resp. zhodnocovanie majetku, napr. v podobe investičnej činnosti, im nezostáva žiadny priestor. Riziko nedostatku disponibilných finančných zdrojov obcí môže mať za následok spomalenie až zastavenie čerpania finančných prostriedkov z EÚ, keďže podmienkou čerpania je spolufinancovanie zo strany obcí.

V konečnom dôsledku je však predovšetkým vecou politických rozhodnutí, komu bude zverená zodpovednosť za správu vecí verejných, pričom sú obvyčajne rešpektované historicky sformované spoločensko-ekonomické systémy, tradície, skúsenosti a ideové predstavy politikov (Hamalová 2007).

ČERPANIE ŠTRUKTURÁLNYCH FONDŮ A INICIATÍV SPOLOČENSTVA V NSK V ROKOCH 2004 - 2006

V rámci štrukturálnych fondov 2004-2006 bolo na Slovensku do 31. 12. 2007 prijatých 15 569 žiadostí o poskytnutie nenávratného finančného príspevku. Z nich bolo uzatvorených 5 986 zmlúv (38,4 %) v celkovom objeme 2 016 948 221 € (tab. 1). Do konca roka 2007 bolo obciam uhradených 1 199 857 871 €, čo predstavuje 59 % finančných zdrojov, na ktoré boli uzatvorené zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku. Finančne ukončených k 31. 12. 2007 bolo 1 146 projektov (19 % uzatvorených zmlúv) v celkovom objeme 256 523 164 €, ostatné boli ukončené k 31. 12. 2008.

V predkladaní žiadostí bol NSK tretím najaktívnejším zo všetkých krajov – predložil 2 010 žiadostí, z ktorých bolo podporených 725 projektov (36 %). V období rokov 2004-2006 NSK získal zo štrukturálnych fondov spolu 155 213 102 €. Z toho najviac z celkového objemu finančných prostriedkov pripadlo na SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka (76 457 696 € – 49,2 %), na OP Základná infraštruktúra (53 583 624 € – 34,5 %), na SOP Priemysel a služby (15 916 833 € – 10,3 %), na SOP Ľudské zdroje (6 804 028 € – 4,4 %) a najmenej prostriedkov na komunitárnu iniciatívu INTERREG IIIA zameranú na podporu rôznych foriem cezhraničnej spolupráce (2 450 921 € – 1,6 %).

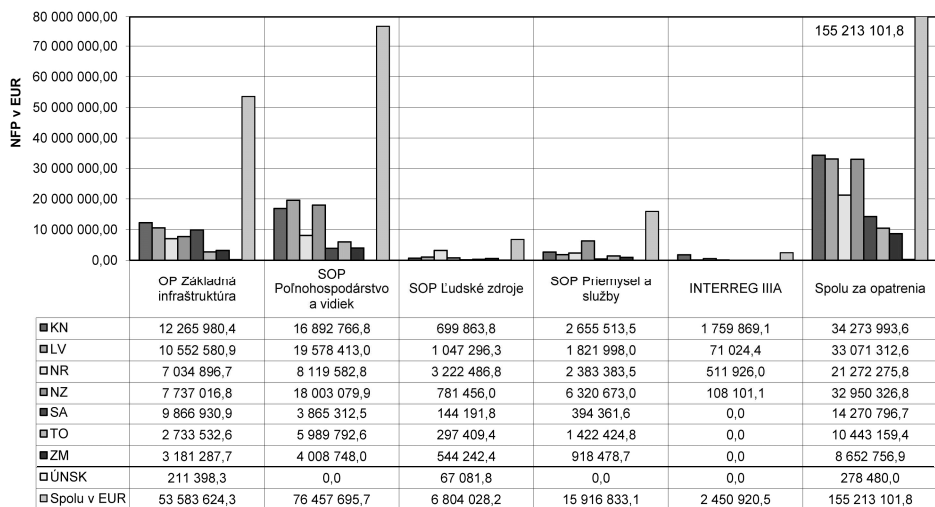
Z aspektu hodnotenia príjmu finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov podľa okresov NSK bol ich najväčší objem zaznamenaný v okresoch s vyššou mierou nezamestnanosti v rámci NSK, ktorá bola v okrese Komárno 22,1 %, Levice 21,3 % a Nové Zámky 21,2 % (ťažisko príjmu vo všetkých troch okresoch bol SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka). Až po nich nasledovali okresy Nitra s mierou nezamestnanosti 13,7 %, Šaľa 9,2 %, Topoľčany 6,7 % a Zlaté Moravce 5,6 %. Úrad NSK získal 0,2 % prostriedkov (obr. 1).

Jednotlivé operačné programy sa vo svojej vnútornej štruktúre členia na opatrenia a podopatrenia. Tieto sú detailnejšie uvedené na jednotlivých obrázkoch, ktoré zároveň priestorovo dokumentujú čerpanie finančných prostriedkov.

Tab. 1. Prehľad žiadostí o nenávratný finančný príspevok, uzatvorených zmlúv a finančných objemov na úrovni NUTS I, NUTS II a NUTS III (k 31. 12. 2007)

Miesto realizácie projektu	Alokácia zo štrukturálnych fondov (ŠF) + štátneho rozpočtu (ŠR) 2004 - 2006 v EUR	Doručené žiadosti o nenávratný finančný príspevok (NFP)			Uzatvorené zmluvy			Vyplatené k 31. 12. 2007 zo ŠF + ŠR			Ukončené zmluvy k 31. 12. 2007	
		Počet žiadostí	Finančný objem žiadostí v EUR	%	Počet zmlúv	Finančný objem zmlúv v EUR	%	v EUR	%	Počet zmlúv	Finančný objem zmlúv v EUR	%
NUTS I SR spolu	2 078 500 994	15 569	7 350 794 190	100,0	5 986	2 016 948 221	100,0	1 199 857 871	100,0	1 146	256 523 164	100,0
Nadregionálne a národné projekty	-	1 237	782 354 360	10,6	835	513 836 427	25,5	325 636 258	27,1	98	16 180 390	6,3
NUTS II Bratislava	-	1 992	639 808 812	8,7	856	185 707 382	9,2	82 914 716	6,9	82	21 421 917	8,4
NUTS II Západ	-	4 607	2 223 168 953	30,2	1 649	425 656 528	21,1	258 141 992	21,5	491	112 427 517	43,8
NUTS II Stred	-	3 599	1 932 988 995	26,3	1 227	497 163 512	24,6	310 522 211	25,9	246	49 939 302	19,5
NUTS II Východ	-	4 134	1 772 473 070	24,1	1 419	394 584 372	19,6	222 642 694	18,6	229	56 554 038	22,0
Bratislavský kraj	-	1 992	639 808 812	8,7	856	185 707 382	9,2	82 914 716	6,9	82	21 421 917	8,4
Trnavský kraj	-	1 392	823 586 956	11,2	545	177 899 397	8,8	97 467 713	8,1	170	50 540 742	19,7
Trenčiansky kraj	-	1 205	507 353 965	6,9	379	84 257 628	4,2	51 682 168	4,3	84	18 454 731	7,2
Nitriansky kraj	-	2 010	892 228 033	12,1	725	163 499 503	8,1	108 992 111	9,1	237	43 432 044	16,9
Banskobystrický kraj	-	2 058	1 131 335 322	15,4	678	377 543 213	18,7	248 588 813	20,7	157	33 530 771	13,1
Žilinský kraj	-	1 541	801 653 673	10,9	549	119 620 299	5,9	61 933 398	5,2	89	16 408 530	6,4
Prešovský kraj	-	2 211	1 007 810 684	13,7	707	224 813 497	11,1	144 331 865	12,0	108	31 506 606	12,3
Košický kraj	-	1 923	764 662 386	10,4	712	169 770 875	8,4	78 310 828	6,5	121	25 047 432	9,8

Zdroj: Rozvoj hodnotiacich kapacít MVRR SR a ostatných zainteresovaných rezortov, Aktivita 1, Hodnotiaca správa, 2008 – upravené

Zdroj: Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, 2008

OP - Operačný program
NFP - nenávratný finančný príspevokSOP - sektorový operačný program
ÚNSK - vlastné projekty Úradu NSK

Obr. 1. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondova iniciatívy spoločenstva v okresoch NSK v rokoch 2004-2006

Operačný program Základná infraštruktúra sa vo svojich prioritách zameriaval najmä na dopravnú, environmentálnu a lokálnu infraštruktúru, z nich v NSK bola realizované environmentálna a lokálna. Celková suma pre OP Základná infraštruktúra (ďalej OP ZI) bola 53 583 623 €. Z pohľadu okresov najviac prostriedkov čerpali Komárno (12 265 980 €), Levice (10 447 162 €) a Šaľa (9 866 931 €), najmenej okres Topoľčany (2 733 533 €) a Úrad NSK (211 399 €).

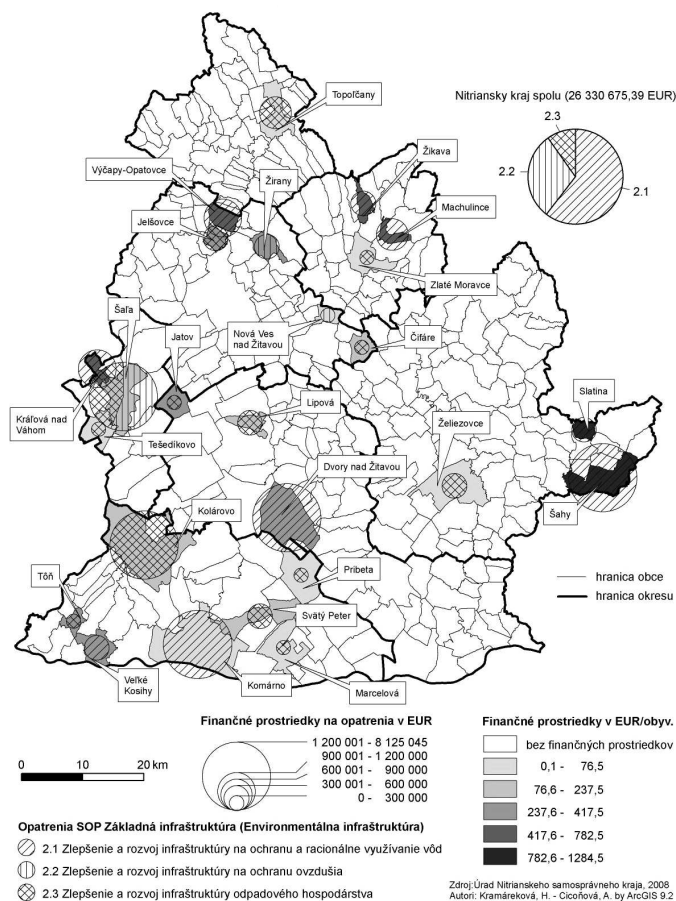
Operačný program Základná infraštruktúra sa vo svojich prioritách zameriaval najmä na dopravnú, environmentálnu a lokálnu infraštruktúru, z nich v NSK boli realizované len environmentálna a lokálna. Celková suma pre OP ZI bola 53 583 623 €.

Najviac prostriedkov čerpali okresy Komárno (12 265 980 €), Levice (10 447 162 €) a okres Šaľa (9 866 931 €), najmenej okres Topoľčany (2 733 533 €) a Úrad NSK (211 399 €).

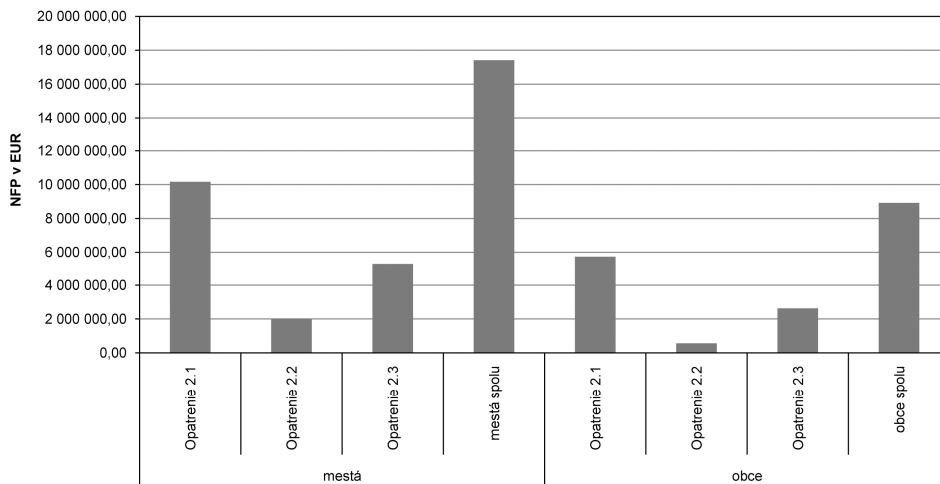
Pre oblasť environmentálnej infraštruktúry (obr. 2) bolo vyčlenených spolu 26 330 675 €. Najviac z týchto prostriedkov (15 907 011 €) smerovalo do oblasti ochrany a racionálneho využívania vôd, a to predovšetkým do okresov Levice (54,0 %), Komárno (15,5 %) a Nové Zámky (9,4 %). Prostriedky boli využité na budovanie nových vodných zdrojov, zabezpečenie zásobovania obyvateľov kvalitnou pitnou vodou, budovanie verejnej kanalizácie, technické opatrenia na zabezpečenie primeraného stupňa ochrany pred povodňami a pod. Na zlepšenie a rozvoj infraštruktúry na ochranu ovzdušia poslúžilo 2 563 867 €, najmä na projekty v okresoch Šaľa (78,2 %) a Nitra (21,8 %). Vďaka týmto finančným prostriedkom boli zrealizované napr. plynofikácie viacerých škôl a projekty na zníženie emisií tuhých znečisťujúcich látok. Na projekty infra-

štruktúry odpadového hospodárstva, v každom z okresov NSK, bolo čerpaných 7 859 798 €. Týkali sa najmä separovaného zberu odpadu, recyklácie a hlavne uzatvárania skládok odpadov. Najviac z nich bolo preinvestovaných v okresoch Komárno (47,6 %), Šaľa (22,8 %) a Topoľčany (9,8 %).

Na obr. 3 je možné vidieť čerpanie finančných prostriedkov jednotlivých miest a vidieckych obcí. Mestá získali 16 994 872 €, čo je v porovnaní s obcami (9 385 771 €) takmer dvojnásobne viac. Z finančných prostriedkov na jedného obyvateľa však profitovali viac vidiecke obce ako mestá. Najviac, až 1 284,4 €, pripadá na jedného obyvateľa v obci Slatina, mesto Šahy sa približuje k tejto hodnote sumou 1 022,9 €/obyv. Obec Machulince má tretiu najväčšiu hodnotu, a to 782,8 €/obyv. Naopak najmenej to bolo v mestách Zlaté Moravce iba – 4,6 €/obyv. a Topoľčany – 26,8 €/obyv. Priemerná suma na obyvateľa NSK pri OP ZI – environmentálna infraštruktúra je 22,9 €.

Obr. 2. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004-2006 prostredníctvom OP Základná infraštruktúra (Environmentálna štruktúra)

Pozn.: Názvy opatrení sú uvedené v obr. 2.

Zdroj: Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, 2008

OP - Operačný program
NFP - nenávratný finančný príspevok

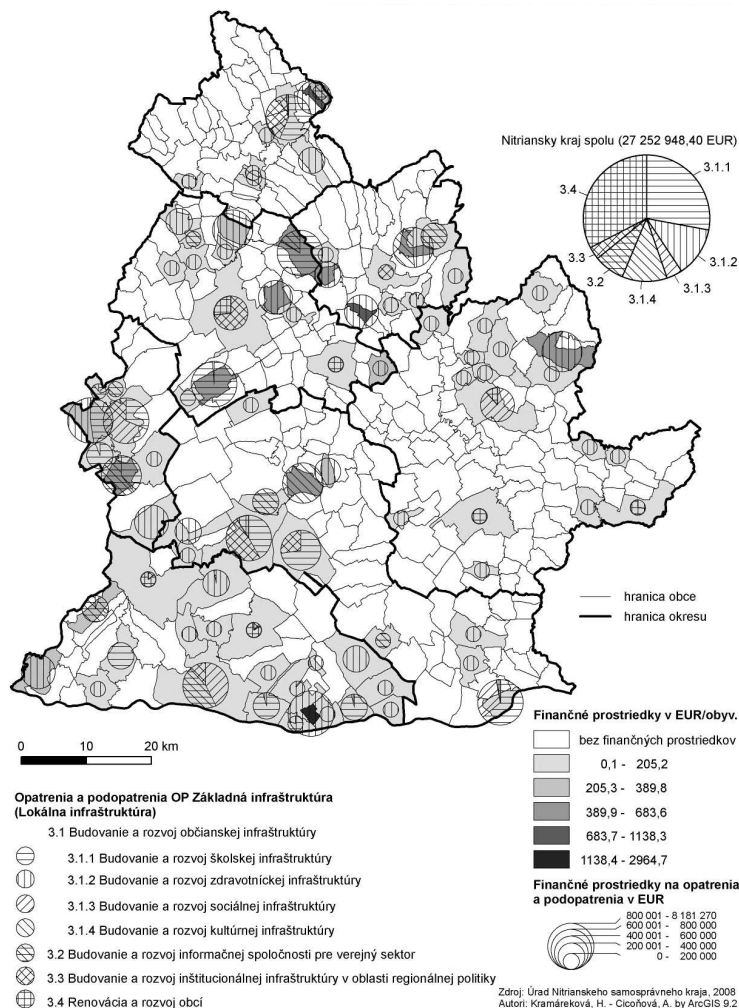
Obr. 3. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v mestách a obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004-2006 prostredníctvom OP Základná infraštruktúra (Environmentálna štruktúra)

Najviac obcí, ktoré získali príspevky z eurofondov, bolo v okrese Komárno (osem) a v okrese Nitra (päť). Naopak najmenej príspevkov dostal okres Topoľčany – iba samotné mesto. V ostatných okresoch to bolo po troch obciach. Najväčšie príspevky získali mestá Šahy (8 125 045 €), Šaľa (3 579 884 €) a Kolárovo (2 369 266 €). Najmenšie príspevky boli v okrese Nitra v obci Nová Ves nad Žitavou (83 503 €) a v meste Zlaté Moravce (61 618 €).

Do oblasti *lokálnej infraštruktúry* (obr. 4) smerovalo spolu 27 252 948 €, z toho najviac do oblasti budovania a rozvoja občianskej infraštruktúry (15 327 965 €), najmä kultúrnej a školskej. Druhý najväčší objem finančných prostriedkov 8 905 217 € bol určený opatreniu Renovácia a rozvoj obcí s cieľom skvalitniť lokálnu infraštruktúru vo vidieckych obciach. V rámci tohto opatrenia sa realizovali dva okruhy aktivít: A – tvorba dokumentov na podporu rozvoja obce/združenia obcí a B – uskutočnenie investičných zámerov obnovy obcí/združenia obcí. Z neinvestičných projektov (aktivita A) boli žiadosti zamerané na územnoplánovaciu dokumentáciu (60 %), na programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja (25,5 %) a na oba dokumenty spolu (14,5 %). Z investičných projektov (aktivita B) boli žiadosti zamerané na rekonštrukciu miestnych komunikácií (52,7 %) a na komplexné projekty 47,3 % (miestne komunikácie, chodníky, verejná zeleň, verejné osvetlenie, lavičky a lávky, autobusové zastávky a výnimočne aj na rekonštrukciu existujúcich objektov na remeselné dvory).

Z okresov najviac finančných prostriedkov získali Komárno – 22,2 % (predovšetkým na renováciu a rozvoj obcí), Nové Zámky (20,7 %) a Nitra –

18,4 % (na budovanie a rozvoj školskej infraštruktúry), podľa jednotlivých opatrení v rôznom pomere.

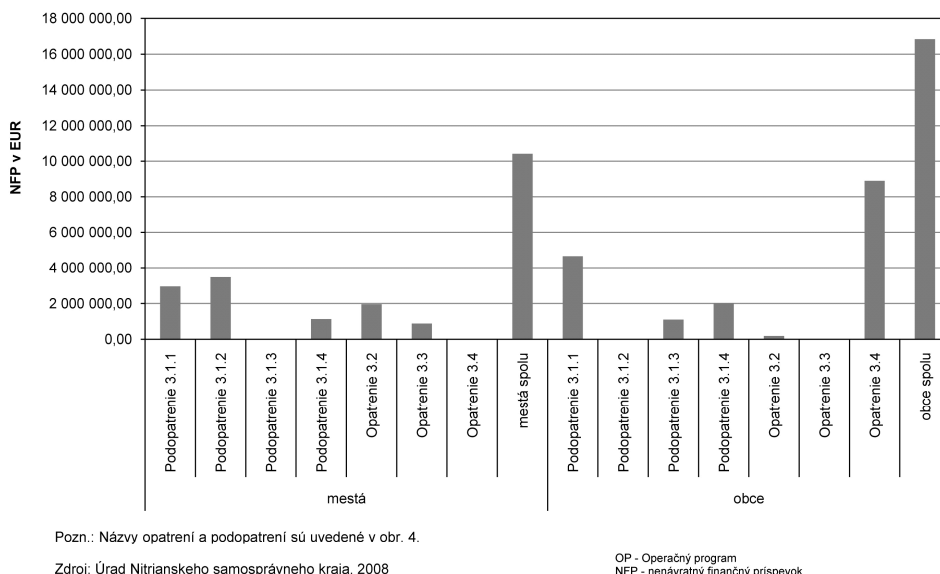

Obr. 4. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004-2006 prostredníctvom OP Základná infraštruktúra (Lokálna infraštruktúra)

V tejto oblasti možno sledovať výraznú prevahu obcí nad mestami (obr. 5). Mestám pripadlo 10 414 775 €, obciam 16 838 173 €, čo je v porovnaní s mestami o 62 % viac. Najviac obcí, ktoré získali finančný príspevok, je v okrese Komárno (21). Z hľadiska príjmu € na jedného obyvateľa väčšina obcí spadá pod prvé tri intervaly, okrem obce Virt (2 964,6 €/obyv.). Paradoxom je mesto Zlaté Moravce s 1,8 €/obyv. Za zmienku ešte stojí obec Horné Chlebany s 1 138,3 €/obyv. a Vieska nad Žitavou s 1 012,5 €/obyv. Na východe kraja sa

nachádza okres Levice, ktorý je počtom obcí (17) za Komárnom druhým najpočetnejším okresom so získaným prostriedkami. Aj okres Nitra (12 obcí) v počte obcí patrí medzi tie početnejšie. V okresoch Šaľa, Topoľčany a Zlaté Moravce mali 8-9 úspešných obcí.

Najväčšie príspevky získali mestá Komárno (2 495 507 €), Šaľa (2 460 880 €) a Štúrovo (1 855 752 €). Obce s najmenším príspevkom sú na severe a severovýchode regiónu – obec Veľké Vozokany (7 095 €) v okrese Zlaté Moravce a obec Ludanice (7 789 €) v okrese Topoľčany.

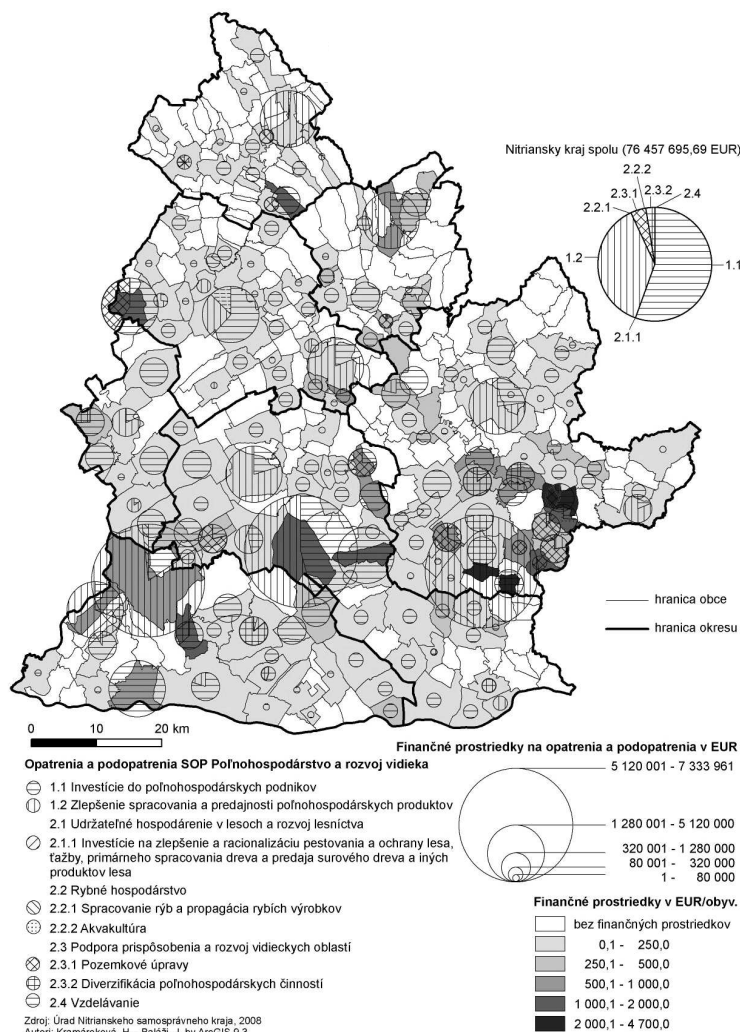
Obr. 5. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v mestách a obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004-2006 prostredníctvom OP Základná infraštruktúra (Lokálna infraštruktúra)

Cieľom sektorového operačného programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka je multifunkčné poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. Cestou k naplneniu tohto cieľa boli dve priority – podpora produktívneho poľnohospodárstva a podpora trvalo udržateľného rozvoja a päť opatrení s viacerými podopatreniami (obr. 6).

Prostredníctvom SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka prišlo na územie NSK zo štrukturálnych fondov 76 457 696 €, čo predstavuje 49,7 % z celkového množstva získaných finančných prostriedkov. Najviac finančných príspevkov smerovalo do opatrení 1.1 Investície do poľnohospodárskych podnikov (54,9 % z celkovej dotácie) a 1.2 Zlepšenie spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov (37,2 %).

Z pohľadu okresov najväčšiu finančnú pomoc získali okresy Levice (25,3 %), Nové Zámky (22,9 %) a Komárno (21,7 %). Najmenšia dotácia smerovala do okresu Zlaté Moravce (5,0 %). Prijímateľmi najväčšej pomoci

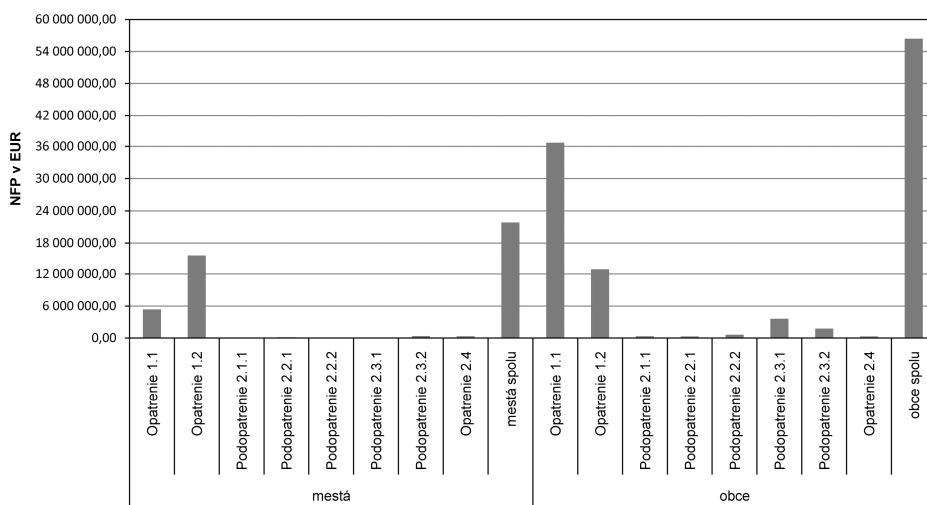
boli: v okrese Komárno Ing. Tibor Varga Mlyn Vitaflora so sídlom v Kolárove (5 628 402 €) a spoločnosť 4 Fruits, s.r.o., so sídlom v Zlatnej na Ostrove (2 174 723 €), v okrese Levice Mlyn Pohronský Ruskov (4 239 553 €) a v okrese Nové Zámky spoločnosť P.G. TRADE, s.r.o., vo Dvoroch nad Žitavou (3 402 377 €).

Obr. 6. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004-2006 prostredníctvom SOP poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka

Ak sa pozrieme na čerpanie finančných príspevkov z pohľadu miest a obcí (obr. 7), zistíme, že finančné prostriedky smerovali do 12 miest a 152 obcí. Mestá získali 21 346 269 € (27,9 %). Najviac prostriedkov nadobudli mestá Kolárovo 7 333 690 € (9,5 %), Topoľčany 3 411 007 € (4,5 %) a Nitra

2 593 734 € (3,4 %). Obce boli úspešnejšie a získali 55 111 427 € (72,1 %) – najviac financií smerovalo do obcí Dvory nad Žitavou – 6 872 200 € (9,0 %), ďalej do obce Pohronský Ruskov – 5 650 858 € (7,4 %) a Zlatná na Ostrove – 2 417 171 (3,2 %).

Pozn.: Názvy opatrení a podopatrení sú uvedené v obr. 6.

Zdroj: Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, 2008

SOP - sektorový operačný program
NFP - nenávratný finančný príspevok

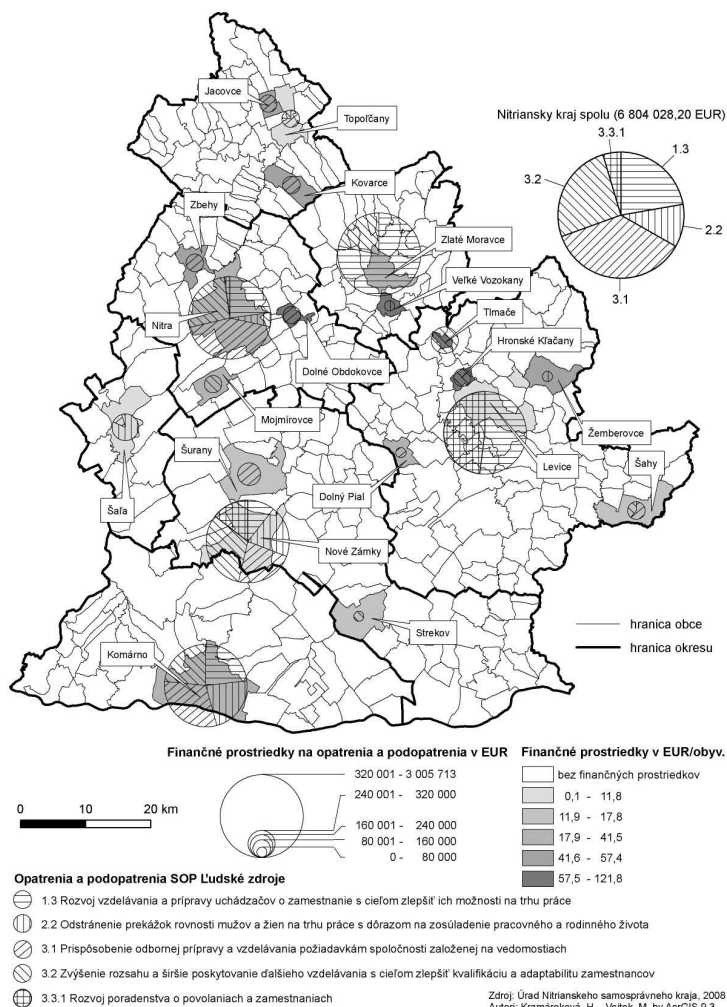
Obr. 7. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v mestách a obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004-2006 prostredníctvom SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka

V tomto operačnom programe bol priemerný finančný príspevok 108,2 €/obyv. Najväčšiu hodnotu dosiahol v obciach Pohronský Ruskov 4 662,3 €/obyv., Zlatá 3 623,6 €/obyv. a Sazdice 2 147,34 €/obyv. V mestách mal spomínaný ukazovateľ nasledovnú výšku: Kolárovo – 682 €/obyv., Vrátne – 162 €/obyv., Šurany – 135 €/obyv. a Topoľčany – 119 €/obyv.

Zo sektorového operačného programu *Ľudské zdroje*, určeného prioritne na rast zamestnanosti založenej na kvalifikovanej a flexibilnej pracovnej sile, získal NSK 6 804 028 €, t. j. 4,4 % z celkového objemu získaných prostriedkov v rokoch 2004-2006 (obr. 8). Koneční príjemcovia boli najúspešnejší v okresoch Nitra (48,1 %), Levice (14,6 %) a Komárno (9,7 %). V týchto troch okresoch sa tak skoncentrovalo 73,4 % finančných prostriedkov SOP (vrátane 0,9 % získaných Úradom NSK). Potom nasledovali okresy Zlaté Moravce (8,9 %), Nové Zámky (8,6 %), Topoľčany (4,8 %) a Šaľa (4,2 %).

Z aspektu jednotlivých opatrení SOP *Ľudské zdroje* najviac prostriedkov pripadlo na opatrenia 3.1 Prispôsobenie odbornej prípravy a vzdelávania požiadavkám spoločnosti založenej na vedomostiach (36,3 %), 3.2 Zvýšenie rozsahu, zlepšenie a širšie poskytovanie ďalšieho vzdelávania s cieľom zlepšiť kvalifikáciu a adaptabilitu zamestnancov (25,9 %) a 1.3 Rozvoj vzdelávania a prípravy uchádzačov o zamestnanie s cieľom zlepšiť ich možnosti na trhu práce (22,2 %). Na vzdelávanie bolo určených 84,4 % všetkých prostriedkov SOP.

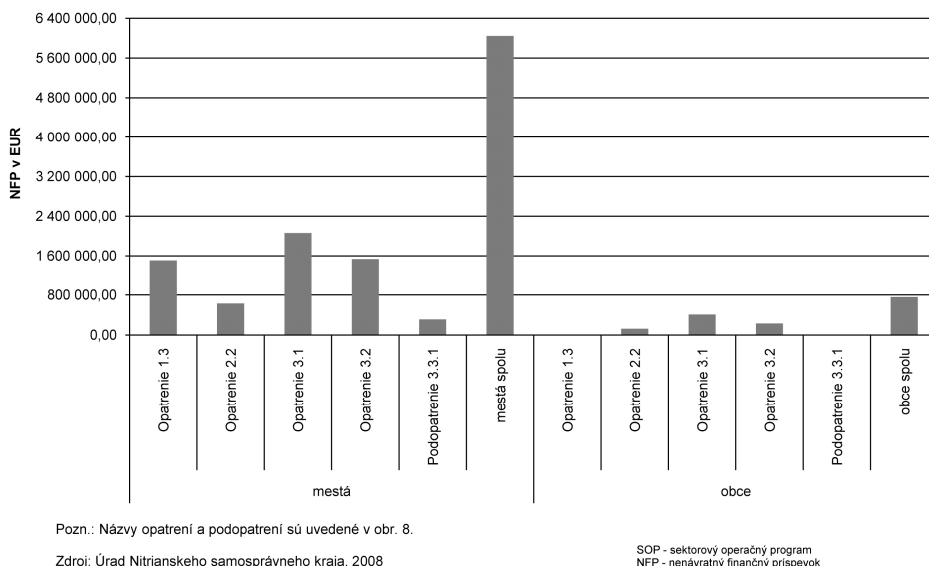
Tieto boli doplnené ešte aktivitami opatrení 2.2 Odstránenie prekážok rovnosti mužov a žien na trhu práce s dôrazom na zosúladienie pracovného a rodinného života (11,0 %) a 3.3.1 Rozvoj poradenstva o povolaniach a zamestnaniach (4,6 %).

Obr. 8. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004-2006 prostredníctvom SOP Ľudské zdroje

Pohľad na čerpanie finančných prostriedkov z aspektu miest a obcí NSK (obr. 9) hovorí o tom, že finančné prostriedky smerovali do desiatich miest a desiatich vidieckych obcí kraja. Maximum finančných prostriedkov v celkovej výške 6 045 830 €, t. j. 88,9 % pripadlo na desať miest (okrem Hurbanova, Kolárova, Štúrova, Vrábel a Želiezoviec), z toho najviac na opatrenie 3.1, 3.2 a 1.3. Celkovo najviac prostriedkov prišlo do Nitry (45,2 %), Komárna (9,7 %)

a Zlatých Moraviec (7,9 %), v prepočte €/obyv. najviac do Tlmáč (58,7), Zlatých Moraviec (39,8) a Nitry (34,8).

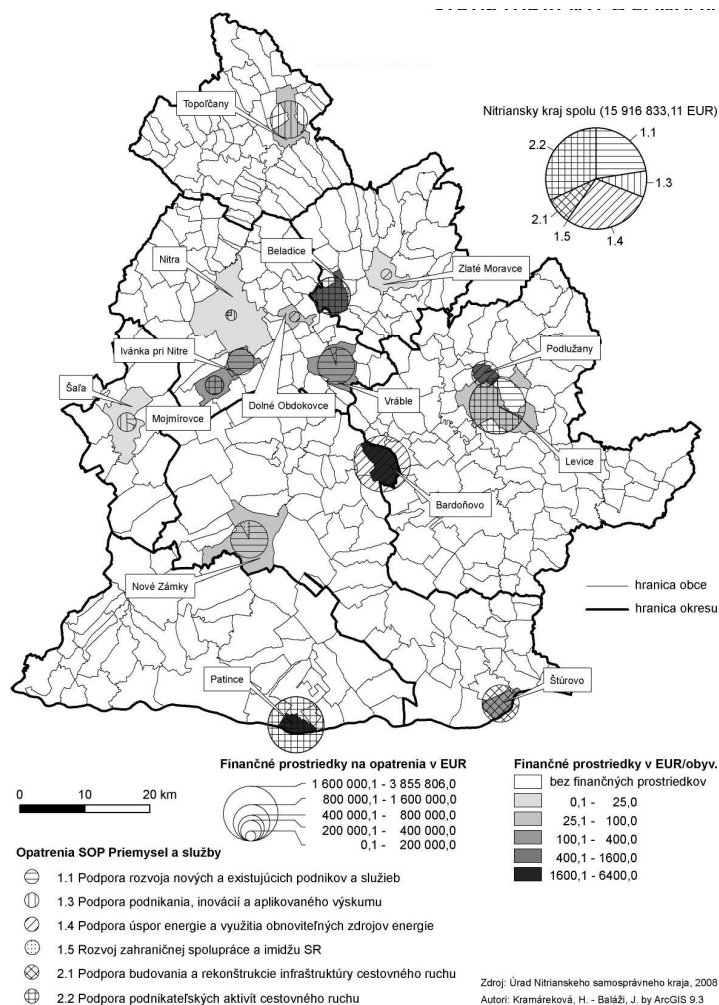
Obr. 9. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v mestách a obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004-2006 prostredníctvom SOP Ľudské zdroje

Na desať vidieckych obcí pripadlo 758 198 €, t. j. 11,1 %, z toho najviac na opatrenia 3.1, 3.2 a 2.2. Celkovo prišlo najviac prostriedkov do Hronských Kľačian (1,8 %), Zbehov (1,4 %) a Dolných Obdokoviec (1,4 %). V prepočte na jedného obyvateľa boli najúspešnejšie Vozokany (121,8€), Hronské Kľačany (79,6€) a Dolné Obdokovce (78,4€).

V mestách sa počet konečných prijímateľov pohyboval od 1 (Šahy, Šurany a Tlmače) po 10 (Nitra). Vo všeobecnosti to súvisí s lepším prístupom k informáciám, s vyššou vzdelanostnou úrovňou obyvateľov, resp. s tým, že mestá tradične majú aj vzdelávaciu funkciu, s väčšími skúsenosťami v podávaní projektov a pod. V prípade obcí išlo síce vždy len o jedného prijímateľa pomoci, ale vo vzťahu k počtu obyvateľov s väčším priamym dosahom. Z hľadiska typu prijímateľov pomoci v mestách či obciach išlo väčšinou o vzdelávacie zariadenia a neziskové organizácie, resp. o obce samotné.

Cieľom *sektorového operačného programu Priemysel a služby* bol rast konkurencieschopnosti priemyslu a služieb. Definované mal dve priority – rast konkurencieschopnosti priemyslu a služieb s využitím rozvoja domáceho rastového potenciálu a rozvoj cestovného ruchu.

Prostredníctvom tohto SOP bolo čerpaných 15 916 833 €, čo predstavuje 10,3 % z celkového množstva finančných prostriedkov z eurofondov na území NSK (obr. 10).

Obr. 10. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004-2006 prostredníctvom SOP Priemysel a služby

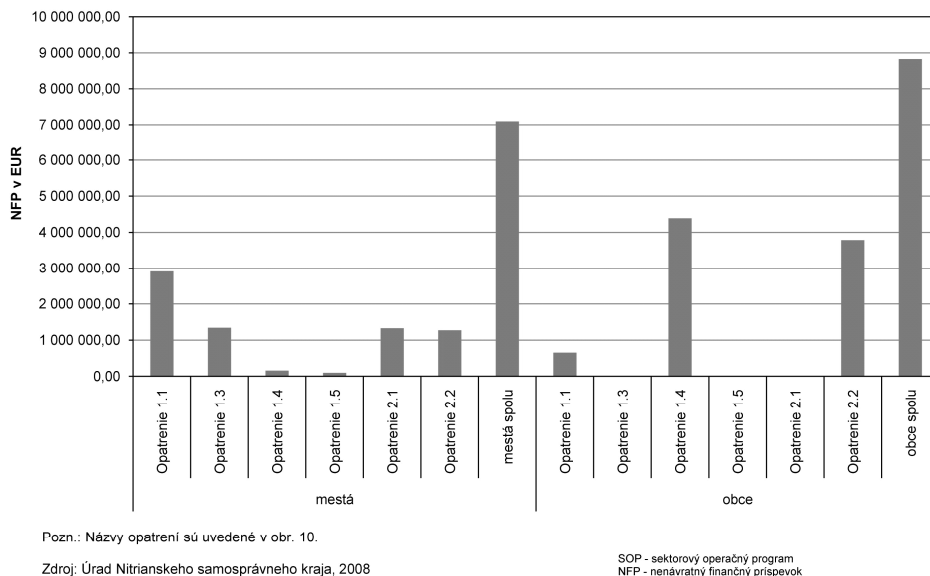
Najviac finančných príspevkov smerovalo do opatrení 2.2 Podpora podnikateľských aktivít cestovného ruchu (5 055 433,8 € – 31,8 % z celkových príspevkov SOP) a 1.4 podpora úspor energie a využitia obnoviteľných zdrojov energie (4 543 902 € – 28,6 %).

Z pohľadu alokácie finančných zdrojov do okresov najväčšiu finančnú pomoc získali okresy Nové Zámky (40,1 %), Komárno (16,7 %) a Nitra (15,0 %). Najmenšia finančná pomoc smerovala do okresu Šaľa (2,5 %).

Najúspešnejším prijímateľom bola v okrese Nové Zámky spoločnosť Magma Zafír, s.r.o., sídliaca v obci Bardoňovo, ktorá prostredníctvom opatrenia 1.4 získala 3 855 806 €. V okrese Komárno čerpal finančný príspevok

2 655 514 € úspešný prijímateľ Wellness, s.r.o., nachádzajúci sa v Patinciach. V oboch prípadoch ide o projekty založené na využití termálnych vôd. Najväčšiu investíciu získal cez opatrenie 2.2 v Podlužanoch Vladimír Paksi – Csikó Csárda v objeme 1 228 175 €. V okrese Zlaté Moravce bola finančná dotácia čerpaná dvoma konečnými prijímateľmi. Spoločnosť Ekostavby, s.r.o., so sídlom v Beladiciach dostala prostredníctvom opatrenia 2.2 finančnú dotáciu 829 848 € a Vion, a.s., obdržal finančné zdroje v hodnote 88 631 €.

Pri čerpaní finančných prostriedkov z pohľadu miest a obcí (obr. 11) zisťujeme, že finančné prostriedky smerovali viac do obcí ako miest. Siedmim mestám sa podarilo v tomto programovacom období získať 7 004 304 € (44,1 %), obciam (rovnako siedmim) 8 823 898 € (56 %).

Obr. 11. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v mestách a obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004-2006 prostredníctvom SOP Priemysel a služby

Najviac prostriedkov spomedzi miest získali Levice 1 821 998 € (11,5 %), najúspešnejšou vidieckou obcou bolo Bardoňovo s 3 855 806 € (24,2 %).

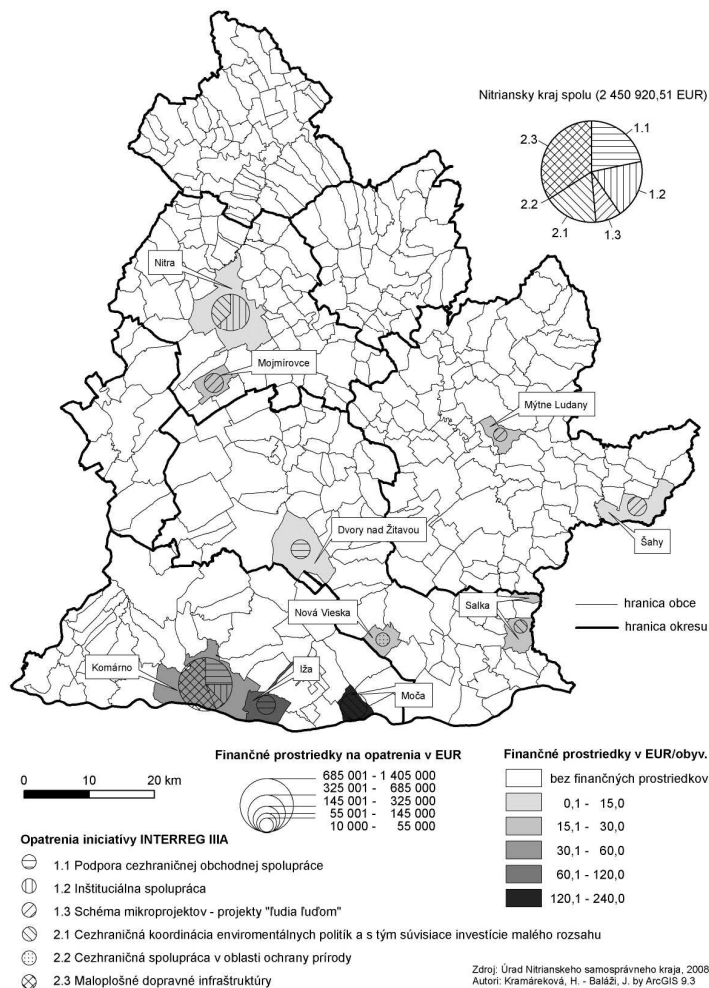
V NSK bol v tomto operačnom programe priemerný finančný príspevok 22,5 €/obyv. Medzi obcami mali najväčšie finančné dotácie Patince s hodnotou 6 076,7 €/obyv., Bardoňovo 4 499,2 €/obyv. a Podlužany 677,3 €/obyv. Spomedzi miest mali najväčšiu hodnoty Vráble 130,9 €/obyv., Štúrovo 120,3 €/obyv. a Levice 50,6 €/obyv.

Iniciatíva spoločenstva *INTERREG IIIA* sa zameriava na cezhraničnú spoluprácu medzi susednými krajinami, na rozvoj cezhraničných ekonomických a sociálnych centier prostredníctvom stratégií a projektov udržateľného rozvoja. Predstavovala program susedstva Maďarskej republiky – Slovenskej

republiky – Ukrajiny. Pre INTERREG IIIA boli definované tri priority – cezhraničná sociálna a hospodárska spolupráca, cezhraničná doprava a životné prostredie, technická asistencia.

V NSK boli v programovacom období 2004-2006 prostredníctvom iniciatívy INTERREG IIIA využité prostriedky v hodnote 2 450 921 €, čo tvorilo 1,6 % z celkového množstva finančných prostriedkov z eurofondov (obr. 12).

Najviac finančných príspevkov smerovalo do opatrenia 2.3 Maloplošné dopravné štruktúry v hodnote 783 854 € (31,9 %), do opatrenia 1.1 Podpora cezhraničnej obchodnej spolupráce – 545 636 € (22,3 %) a do opatrenia 1.2 Inštitucionálna spolupráca – 469 017 € (19,1 %).

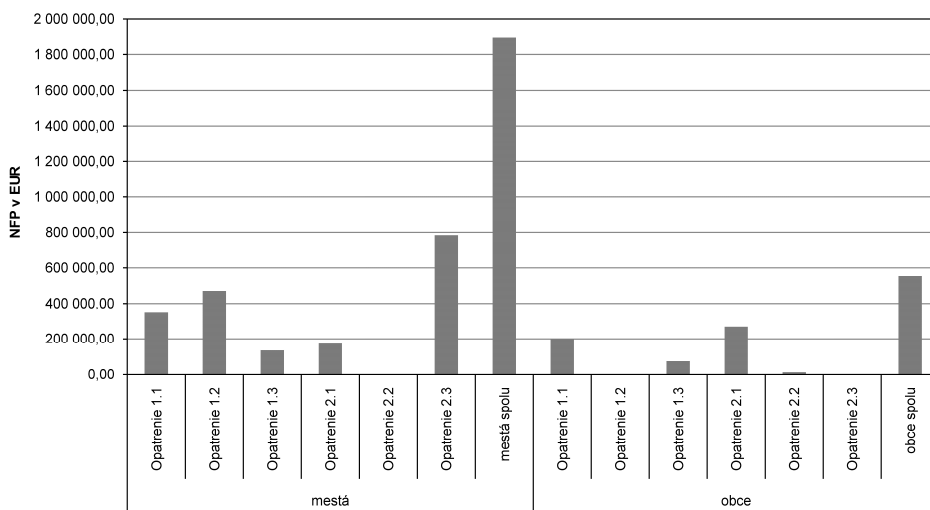

Obr. 12. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004-2006 prostredníctvom iniciatívy INTERREG IIIA

O finančné zdroje prostredníctvom tejto iniciatívy sa úspešne uchádzali iba štyri okresy. Najväčšiu finančnú dotáciu získal okres Komárno (71,8 %), nasledovali okresy Nitra (20,9 %), Nové Zámky (4,4 %) a Levice (2,9 %). Mesto Komárno cez opatrenia 1.2, 1.3 a 2.3 čerpalo 995 635 €, v Nitre Krajské riaditeľstvo Hasičského a záchranného zboru získalo 283 907 €. Obec Dvory nad Žitavou prostredníctvom opatrenia 1.1 získala 66 845 €. Najmenšie využitie zdrojov iniciatívy INTERREG IIIA bolo v okrese Levice. Boli čerpané dvoma prijímateľmi – mestom Šahy v hodnote 56 583 € a obcou Mýtne Ludany 14 441 €.

Finančné príspevky smerovali do siedmich vidieckych obcí a troch miest. Obciam (obr. 13) sa podarilo získať 552 159 € (22,5 %), mestá však boli úspešnejšie a nadobudli 1 898 762 € (77,5 %).

V NSK bol v tejto iniciatíve priemerný finančný príspevok 3,5 €/obyv. Medzi obcami získali najväčšie finančné stimuly na obyvateľa obec Moča s 200,5 €/obyv., Iža s 83,1 €/obyv. a obec Salka s 27,9 €/obyv. Spomedzi miest je v tomto ukazovateli najlepšie mesto Komárno s 38,3 €/obyv.

Pozn.: Názvy opatrení sú uvedené v obr. 12

Zdroj: Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, 2008

NFP - nenávratný finančný príspevok

Obr. 13. Čerpanie finančných prostriedkov v mestách a obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004-2006 prostredníctvom iniciatívy INTERREG IIIA

ČERPANIE FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV V KONTEXTE VYBRANÝCH KORELUJÚCICH TÉM

Analýza čerpania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov je zaujímavá aj z pohľadu ďalších tém (póly rastu – kritérium oprávnenosti čerpania finančných prostriedkov pre nasledujúce programovacie obdobie rokov 2007-2013, veľkostné kategórie obcí, mikroregionálne združenia), prinajmenšom preto, že získané informácie sú do určitej miery rozporuplné.

Pre účely čerpania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu prostredníctvom OP Národného strategického referenčného rámca SR 2007-2013 (<http://www.nsrr.sk>) boli všetky obce v NSK rozdelené vo vzťahu k tzv. *pólom rastu* do štyroch kategórií:

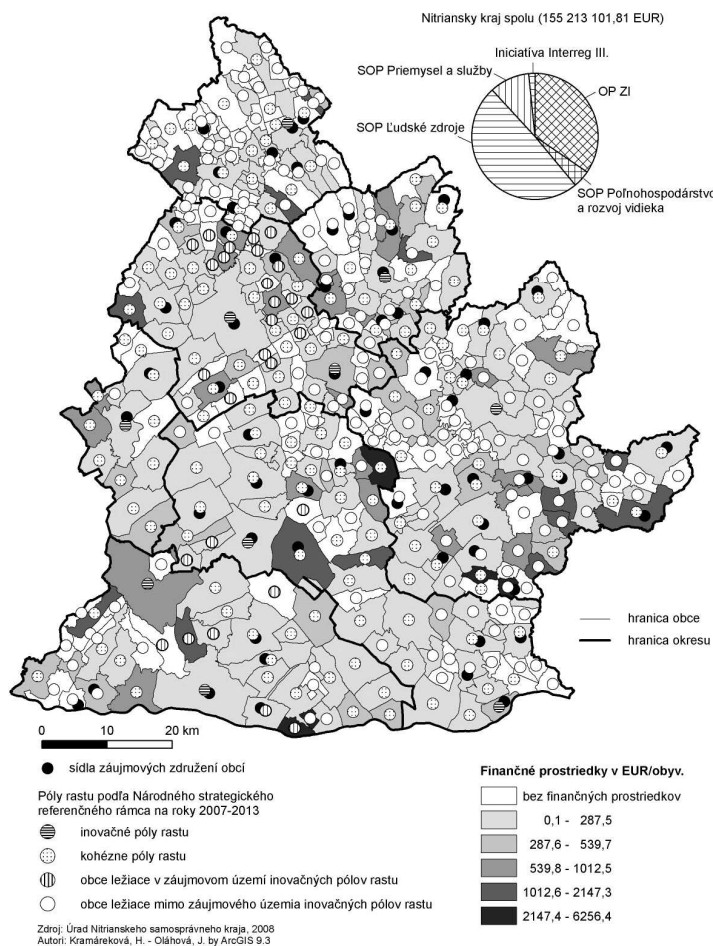
- a) inovačné póly rastu (definované centrá osídlenia – krajské mestá, mestá sídiel okresných a obvodných úradov a časťou území ťažísk osídlenia prvej a druhej úrovne; súčasťou týchto ťažísk sú okrem spomínaných centier osídlenia aj niektoré centrá, ktoré sú označované ako kohézne póly rastu) – s počtom 10,
- b) kohézne póly rastu (centrá, ktoré plnia niektoré funkcie vyššieho významu aj pre príslušné obce, splňajú dobré lokalizačné faktory s dostupnosťou príslušných obcí a sú v nich sústredené rozhodujúce zariadenia lokálneho významu) – s počtom 146,
- c) obce ležiace v záujmovom území inovačných pólov rastu – s počtom 28,
- d) obce ležiace mimo záujmového územia inovačných pólov rastu – s počtom 170.

Póly rastu (spolu 156 obcí) by mali zabezpečovať pre svoje širšie zázemie pozitívne difúzne efekty inovácií a rozvoja, byť „motorom rozvoja“. Patrí k nim aj desať miest – Nitra, Komárno, Nové Zámky, Kolárovo, Levice, Vráble, Štúrovo, Šaľa, Topoľčany a Zlaté Moravce. Aj keď sa v praxi často uvádza, že dochádza k opačnému efektu, keď takýto pól rozvoja posilňuje najmä sám seba, analýza obr. 14 ukazuje pravý opak. Len mesto Kolárovo patrí z hľadiska príjmu finančných prostriedkov v €/obyv. do intervalu 539,8 - 1 012,5 a mestá Vráble a Štúrovo do intervalu 287,6 - 539,7 €/obyv., ostatné mestá, vrátane krajského a ostatných okresných miest, do kategórie 0,1 - 287,5 €/obyv. Paradoxne v najvyššej kategórii 2 147,4 - 6 256,4 €/obyv. sú zaradené obce Patince (OP Priemysel a služby) a Bardoňovo (OP Priemysel a služby) vďaka získaným veľkým investíciám do oblasti cestovného ruchu založeného na termálnych vodách. Obec Pohronský Ruskov (SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka) bola úspešná vďaka získaným prostriedkom do rekonštrukcie miestneho mlyna. V prípade ostatných obcí tieto figurovali ako prijímatelia pomoci samé o sebe – ide o obce Zalaba (SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka), Virt (OP Základná infraštruktúra – lokálna infraštruktúra) a Sazdice (SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka). Bardoňovo a Pohronský Ruskov boli pritom zaradené medzi kohézne póly rastu, Patince medzi obce ležiace v záujmovom území inovačného pólu rastu (Komárno), Zalaba, Virt a Sazdice medzi obce ležiace mimo záujmového územia inovačných pólov rastu.

Obce ležiace mimo pólov rastu (spolu 198) sa môžu uchádzať o finančné prostriedky z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka v rámci opatrení 3.4.1 Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo a 3.4.2 Obnova a rozvoj obcí.

Čerpanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov a iniciatívy spoločenstva v NSK v programovacom období 2004-2006 *podľa veľkostných kategórií obcí* dokumentuje tab. 2. Z nej je evidentné, že vidiecke obce NSK čerpali takmer 93 % z celkového objemu finančných prostriedkov, pričom najúspešnejšie boli obce z hľadiska počtu obyvateľov stredne veľké (od 200 do 1 999 obyvateľov). Na mestá tak pripadlo len niečo viac ako 7 % čerpania – čo

nezodpovedá so vzdelanostným a inovačným potenciálom miest. Najúspešnejšie okresy z hľadiska získaných finančných prostriedkov na úrovni jednotlivých obcí boli okresy Šaľa (76,9 % úspešných obcí z celkového počtu obcí v okrese), Komárno (70,8 %), Nové Zámky (64,6 %), Nitra (61,3 %), Levice (60,7 %), Zlaté Moravce (57,6 %) a Topoľčany (35,2 %).

Obr. 14. Čerpanie finančných prostriedkov štrukturálnych fondov a iniciatív spoločenstva v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004-2006

Podľa Zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja na účely dosiahnutia spoločných riešení pri zvyšovaní úrovne hospodárskeho, sociálneho a územného rozvoja regiónu je možné založiť ako právnickú osobu *mikroregionálne združenie*. Z obr. 14 vyplýva, že na území kraja je pomerne dosť sídiel mikroregionálnych združení (k 1. 1. 2010 ich bolo z rôznych zdrojov

zdokumentovaných 59). Takmer každá obec NSK je členom aspoň jedného mikroregionálneho združenia. Ich centrálna databáza na úrovni NSK neexistuje, a preto je aj ich aktivita ťažko identifikovateľná a porovnateľná. Faktom však je, že v prípade aktívnych mikroregionálnych združení sa šanca získať prostriedky z externých finančných zdrojov len zvyšuje. Ako pozitívny príklad je možné uviesť rôznorodé aktivity mikroregiónu „Požitavie-Širočina“ v okrese Zlaté Moravce. Obec Veľké Vozokany ako sídlo združenia 15 obcí a obec Malé Vozokany ako sídlo Občianskeho združenia pre rozvoj mikroregiónu „Požitavie-Širočina“ sú obe bez statusu pólu rastu. Napriek tomu sú tieto obce i obce v ich zázemí aktuálne úspešné aj v Programe rozvoja vidieka. Je to teda konkrétna prezentácia jedného z inovatívnych prístupov rozvoja organizovaného predovšetkým zvnútra – endogénne, ide o spoluprácu obyvateľov vidieka s cieľom spájania síl pri riešení spoločných problémov i dosahovania efektov kooperácie.

Tab. 2. Čerpanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov a iniciatív spoločenstva v NSK v programovacom období 2004-2006 podľa veľkostných kategórií obcí

Veľkostné kategórie obcí	Počet obyvateľov k 31. 12. 2006	Počet obcí celkom	Počet obcí čerpajúcich finančné prostriedky	Podiel obcí čerpajúcich finančné prostriedky v %	Objem získaných finančných prostriedkov v €	Podiel získaných finančných prostriedkov v %
Vidiecke obce						
0-199	15 616	12	4	1,1	6 807 301	4,4
200-499	81 482	84	24	6,8	20 086 795	12,9
500-999	189 551	99	59	16,7	38 761 967	25,0
1 000-1 999	325 749	102	69	19,5	66 003 391	42,5
2 000-4 999	56 802	39	36	10,2	11 480 797	7,4
5 000-9 999	15 306	3	3	0,8	711 307	0,5
Vidiecke obce spolu	684 506	339	195	55,1	143 851 558	92,7
Mestá						
1 000-4 999	4 264	1	0	0,0	0,0	0,0
5 000-9 999	33 105	4	4	1,1	2 442 991	1,6
10 000-19 999	46 311	4	4	1,1	3 637 388	2,3
20 000-49 999	168 615	5	5	1,4	1 588 736	1,0
50 000-99 999	86 269	1	1	0,3	3 692 430	2,4
Mestá spolu	338 564	15	14	3,9	11 361 544	7,3
Obce kraja spolu	1 023 070	354	209	59,0	155 213 102	100,0

ZÁVER

Nitriansky samosprávny kraj, podobne ako aj ďalšie samosprávne kraje, realizuje na svojom území vlastnú regionálnu politiku, smerujúcu k aktivácii jeho vnútorného hospodárskeho a sociálneho potenciálu, zabezpečeniu primeranej kvality života obyvateľov a k zachovaniu trvalo udržateľného

rozvoja regiónu. Pri plnení svojich úloh využíva všetky možné zdroje financovania vlastných aktivít – interné aj externé.

Finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ predstavujú významný externý zdroj regionálneho rozvoja obcí, a preto je alokácia prostriedkov zaujímavá nielen z aspektu miesta konečného prijímateľa, ale aj z hľadiska širších vzťahov.

V NSK bolo v skrátenom programovacom období 2004-2006 podporených 725 projektov, čím sa kraj v rámci Slovenska zaradil medzi najúspešnejšie (MVRR SR 2008). Analýza čerpania finančných prostriedkov v NSK v období rokov 2004-2006 prostredníctvom jednotlivých operačných programov a iniciatív spoločnosti naznačuje, že mnohé mestá a vidiecke obce boli úspešné, aj keď, pochopiteľne, nie v rovnakej miere.

Úlohou programovacieho obdobia 2004-2006 bolo pripraviť regionálne štruktúry na nové programovacie obdobie 2007-2013. Nitriansky samosprávny kraj tak získal prvé skúsenosti s čerpaním finančných prostriedkov a implementáciou programov a projektov, ktoré získali nenávratný finančný príspevok zo štrukturálnych fondov. Tieto skúsenosti sa premietajú aj do aktuálneho programovacieho obdobia 2007-2013 riadeného prostredníctvom Národného strategického referenčného rámca 2007-2013. Prostredníctvom 11 operačných programov budú môcť jednotlivé kraje čerpať finančné prostriedky vo výške takmer 11 miliárd € (čo je takmer o 9 miliárd € viac ako v predchádzajúcom období).

LITERATÚRA

- ARMSTRONG, H., WELLS, P. (2006). Structural funds and the evaluation of community economic development initiatives in the UK: a critical perspective. *Regional Studies*, 40, 259-272.
- BALÁŽOVÁ, E., PAPCUNOVÁ, V. (2006). Vplyv fiškálnej decentralizácie na rozpočtové hospodárenie obcí v SR. In Klímová, V., ed. *IX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Brno (Masarykova univerzita), pp. 163-168.
- BACHTLER, J., WREN, C. (2006). Evaluation of European Union cohesion policy: research question and policy challenges. *Regional Studies*, 40, 143-153.
- BACHTLER, J., MICHIE, R. (1995). A new era in EU regional policy evaluation? The appraisal of the structural funds. *Regional Studies*, 29, 745-751.
- BACHTLER, J., TAYLOR, S. (2003). *The added value of the structural funds: a regional perspective. IQ-Net report on the reform of the structural funds*. Glasgow (European Policies Research Centre, University of Strathclyde).
- BLÁŽEK, J., MACEŠKOVÁ, M. (2010). Regional analysis of public capital expenditure: to which regions is public capital expenditure channelled – to „rich“ or to „poor“ ones? *Regional Studies*, 44, 679-696.
- BLÁŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002). *Teorie regionálního rozvoje – nástin, kritika, klasifikace*. Praha (Karolinum).
- DRAHOŠOVÁ, A., FÁBEROVÁ, I., GAZDOVÁ, Ľ. (2004). *Prechod od predstupovej pomoci k štrukturálnym fondom*. Bratislava (Grafis, s.r.o. pre Úrad vlády SR).
- DUBCOVÁ, A., KRAMÁREKOVÁ, H. (2001). *Program rozvoja zamestnanosti obcí združených v OZ „Spoločná budúcnosť“*. Nitra (Regio).
- DUBCOVÁ, A., KRAMÁREKOVÁ, H. (2002). Trh práce ako problém regionálneho rozvoja občianskeho združenia „Spoločná budúcnosť“. In Dubcová, A., Kramáreková, H., eds. *Geografické informácie 7/II*. Nitra (Univerzita Konštantína

- Filozofa), pp. 103-113.
- FALŤAN, L., PAŠIAK, J., eds. (2004). *Regionálny rozvoj Slovenska – východiská a súčasný stav*. Bratislava (Sociologický ústav SAV, Interlingua).
- HAMALOVÁ, M. (2007). *Teória, riadenie a organizácia verejnej správy. 1. časť – Teória verejnej správy*. Bratislava (Merkury).
- HUDEC, O., URBANČIKOVÁ, N., DŽUPKA, P., ŠEBOVÁ, M., KLIMOVSKÝ, D., SUHÁNYI, L., ŽELINSKÝ, T. (2009). *Podoby regionálneho a miestneho rozvoja*. Košice (Technická univerzita).
- INFORMAČNÝ PORTÁL www.strukturalnefondy.sk Dostupné na <http://www.strukturalnefondy.sk> (cit: 2010-04-12).
- KOREC, P. (2005). *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004*. Bratislava (Geografika).
- KRAMÁREKOVÁ, H. (2005). Regionálny rozvoj Nitrianskeho kraja na lokálnej úrovni. 2005. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitas Comenianae, Geographica, Supplementum*, 3., 263-270.
- KRAMÁREKOVÁ, H. (2007). Vývoj nezamestnanosti v obciach Nitrianskeho kraja v rokoch 2001 a 2005. In Dubcová, A., Kramáreková, H., Cimra, J., eds. *Geografické informácie 11*. Nitra (Univerzita Konštantína Filozofa), pp. 272-284.
- KRAMÁREKOVÁ, H., DUBCOVÁ, A., NAGYOVÁ, L., GYUROVSZKÁ, E. (2005). Ľudské zdroje a trh práce v Nitrianskom kraji. In *Zborník materiálov k národnej konferencii Európska národná stratégia zamestnanosti v regionálnom kontexte*. Bratislava (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR), pp. 50-55.
- KVEDARAS, V. (2009). *Methods evaluating structural fund employment effects – methodological alternatives and the empirical case of Lithuania*. Dostupné na http://www.esparama.lt/ES_Paramam/angliskas_medis/program-ming_for_2007_2013_tree/about_the_programming/files/Evaluation_Conference_2009/1.2.5_Kvedaras_Impact_employment_Lithuania_260309.pdf. (cit: 2010-04-12).
- MAIER, G., TÖDLING, F. (1996). *Regionálna a urbanistická ekonomika – teória lokalizácie a priestorová štruktúra*. Bratislava (Elita).
- MAIER, G., TÖDLING, F. (1995). *Regionálna a urbanistická ekonomika – regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava (Elita).
- MACEŠKOVÁ, M. (2009). *Fiskální politika jako klíčový mechanismus regionálního rozvoje: příklad regionální dimenze sektorových a horizontálních politik ČR*. Doktorská disertační práce, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha.
- MACEŠKOVÁ, M. (2007). *Regionální dimenze fiskální politiky na příklade veřejných investičních výdajů*. *Geografie – Sborník ČGS*, 112, 17-32.
- MARTIN, R. (1999). *The regional dimension in European public policy: convergence or divergence?* New York (Palgrave Publishers).
- MARTIN, R., MINNS, R. (1995). Undermining the financial basis of regions: the spatial structure and implications of the UK pension fund system. *Regional Studies*, 29, 125-144.
- MICHAELI, E., MATLOVIČ, R., IŠTOK, R., KLAMÁR, R., HOFIERKA, J., MINTÁLOVÁ, T., MITRÍKOVÁ, J. (2009). *Regionálny rozvoj pre geografov*. Prešov (Prešovská univerzita).
- MINISTERSTVO VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR (2003). *Podpora EÚ v programovacom období 2004-2006*. Dostupné na <http://www.nsrr.sk/sk/programovacie-obdobie-2004---2006> (cit: 2010-04-12).
- MINISTERSTVO VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR (2007). *Národný strategický referenčný rámec SR 2007-2013*. Dostupné na <http://www.nsrr.sk/narodny-strategicky-referencny-ramec-2007-2013> (cit: 2010-02-19).
- MINISTERSTVO VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR (2008). *Rozvoj hodnotiacich kapacít MVRR SR a ostatných zainteresovaných rezortov, Aktivita 1, hodnotiacia správa*. Bratislava (MVRR SR). Dostupné na <http://www>.

- strukturalnefondy.sk/download.php?FNAME=1255334154.upl&ANAME=HS+Aktivita_1.doc (cit: 2010-02-19).
- MINISTERSTVO VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR (2010). *Iniciatíva spoločenstva Interreg III A*. Dostupné na <http://www.build.gov.sk/mvrrsr/index.php?id=1&cat=135> (cit: 2010-04-08).
- MOHL, P., HAGEN, T. (2010). Do EU structural funds promote regional growth? New evidence from various panel data approaches. *Regional Science and Urban Economics*, 40, 353-365.
- NIŽŇANSKÝ, V., ed. (2005). *Decentralizácia na Slovensku*. Bratislava (Úrad vlády SR, Kancelária splnomocnenca vlády SR pre decentralizáciu verejnej správy).
- PAPCUNOVÁ, V., MUŠÁK, J. (2009). Zmeny v rozpočtovaní obcí na Slovensku (prípadová štúdia). In *Verejná ekonomika a správa 2009. Sborník z mezinárodnej vedeckej konferencie, Ostrava 8. - 10.9.2009*. Ostrava (Vysoká škola báňská), pp. 1-7.
- RAJČÁKOVÁ, E. (2005). *Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava (Univerzita Komenského).
- RAJČÁKOVÁ, E. (2009). *Regionálny rozvoj a regionálna politika Európskej únie a Slovenska*. Bratislava (Geografika).
- SCHRADER, H. (2002). Impact assessment of the EU structural funds to support regional economic development in rural areas of Germany. *Journal of Rural Studies*, 10, 357-365.
- STRZELECKI, Z., ed. (2008). *Regional and local economy*. Warszawa (PWN).
- ÚRAD NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA (2008). *Čerpanie štrukturálnych fondov v Nitrianskom kraji v období 2004-2006*. Nitra (Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja).
- VESELOVSKÝ, J. (2009). *Chudoba ako negatívny sociálny indikátor TUR na príklade Nitrianskeho kraja*. Doktorská dizertačná práca, Fakulta prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra.
- WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, J., BLÁŽEK, J. (2008). *Regionálny rozvoj – východiska regionálneho rozvoje, regionálna politika, teorie, strategie a programování*. Praha (Linde Praha).
- ZÁKON č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja. <http://www.nsrr.sk>

Hilda Kramáreková

DRAWING OF STRUCTURAL FUNDS IN THE NITRA SELF-GOVERNING REGION DURING 2004 - 2006: SPATIAL ASPECTS

In the shortened 2004-2006 programming period, Slovakia as a member of the European Union could gain financial resources from the structural funds for its regional development for the first time. This period was chosen because, from the viewpoint of processed information, it is a closed period, which allows the information to be processed and analysed. Moreover, it is in accordance with the rule “n +2” which allows drawing of financial resources of budget commitments within two years after the acceptance according to the terms valid for the structural funds. A specific feature of this period was also the beginning of fiscal decentralization of municipalities. The Nitra self-governing region (NSGR) has a specific position in the regional structure of Slovakia because the districts of Komárno, Nové Zámky and Levice belong, from the social point of view, to the so-called “Slovak region of poverty” which is closely linked with unemployment. Therefore the analysis of external financial resources on the level of municipalities, from the strategic point of view, is very important.

When submitting the applications, the NSGR was the third most active of all self-governing regions. It submitted 2 010 applications of which 771 projects (38.4%) were supported. During 2004-2006, the NSRG obtained total 155,213,102 € from structural funds. Most of the financial resources went to the Sectoral Operational Programme (SOP) Agriculture and Rural Areas Development (76,457,696 € i.e. 49.2%) followed by the Operational Programme (OP) Basic Infrastructure (53,583,624 € i.e. 34.5%), SOP Industry and Services (15,916,833 € equal to 10.3%), SOP Human Resources (6,804,028 € i.e. 4.48%) and the least gained was the Community Initiative of INTER-REG IIIA focused on support for various forms of cross-border cooperation (2,450,921 € i.e. 1.6%).

Financial flows were analysed on the level of individual measures and sub measures, on the level of districts, towns and municipalities and other correlated topics.

Regarding evaluation of the profit of financial resources from structural funds, the districts of Komárno (22.1%), Levice (21.3%) and Nové Zámky (21.2%) with the higher unemployment in the NSGR obtained the biggest volume of money. The focus of income in all three districts was SOP Agriculture and Rural Development. These districts were followed by the districts of Nitra 13.7%, Šaľa 9.2%, Topoľčany 6.7% and Zlaté Moravce 5.6%. The Office of the NSGR obtained 0.2% of the resources.

For the purposes of drawing financial funds, all municipalities were classified into two main categories, in other words, poles of growth (156) and other municipalities (198). Poles of growth should provide positive diffusing effects of innovations and development for their broader background and be “engines of development”. Analysis showed that many growth poles (even towns) did not use their potential sufficiently. Relatively successful were the towns of Kolárovo, Vrábľa and Štúrovo. Paradoxically, the best were the municipalities of Patince and Bardoňovo (investments in tourism based on thermal waters) and Pohronský Ruskov (reconstruction of the local mill), etc.

Drawing of funds, according to the size of municipalities demonstrated the fact that rural municipalities of the NSRG spent nearly 93% of total funds while towns spent only over 7% of the total funds, in contrast to the educational and innovative potential of ci-ties. The most successful districts in terms of financial resources raised on the municipal level, were Šaľa (76.9% of successful municipalities of the total number of municipalities in the district), Komárno (70.8%), Nové Zámky (64.6%), Nitra (61.3%), Levice (60.7%), Zlaté Moravce (57.6%), and Topoľčany (35.2%).

According to the Act No. 539/2008 Coll. on Support for Regional Development to achieve common solutions to increase the level of economic, social and territorial development of the region, a micro-regional association can be established. Although there are numerous micro-regional associations of municipalities in this region (59 micro-regional associations based on various sources are known), their central comprehensive database does not exist and therefore their activity is hard to identify. The fact is that in the case of active micro-regional associations, the chance to obtain funds from external financial resources rises. A positive example can be seen in a variety of successful activities of the micro-region of “Požitavie-Širočina” in the district of Zlaté Moravce which associates 15 municipalities based on innovative approaches to development organized primarily from the inside out.

